

Examining the Construction of Thematic Structures in Middle Persian Texts from the Perspective of Textual Themes of Halliday's Approach

Zahra Ramezani*

M.A. in Ancient Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

This study investigates the thematic structure in Middle Persian Texts based on Halliday's approach. Accordingly, it could be investigated that what changes have happened in the thematic structure during the process of Language development. Halliday and Matthiessen (2014) claim that the theme is the point of departure. In order to do this study, two texts of *kārnāmag i ardešir bābakān* (Text 1) and *dinkar šašom* (Text 2) were chosen. The results suggest that the highest occurrence of themes belongs to the unmarked multiple theme (almost 65% in both texts) with the pattern of "Textual theme + Topical theme" (70.27% in Text1 and 60.83% in Text2). Based on this fact it could be claimed that in that era this pattern was used to transfer the message.

- The present article is taken from the master's thesis of the department of ancient languages of Iran at Allameh Tabataba'i University.

* Corresponding Author: saramezani663@gmail.com

How to Cite: Ramezani, Z. (2023). Examining the Construction of Thematic Structures in Middle Persian Texts from the Perspective of Textual Themes of Halliday's Approach. *Language Science*, 10 (18), 9-36. doi: [10.22054/LS.2020.42456.1225](https://doi.org/10.22054/LS.2020.42456.1225).

The occurrence of interpersonal themes is low in *kārnāmag i ardešir bābakān* (16.21%) but high in *dinkar šāšom* (39.16%). Another significant point in *dinkar šāšom* is the occurrence of discrete themes, that is, some part of the theme is located at the first part of the sentence, then the other part of the sentence, and the other part of the theme at the end. In addition, the investigation of marked and unmarked features in Middle Persian Texts and comparing themes with Modern Persian indicate changes in the groups located in unmarked and marked positions in a sentence.

Keywords: Halliday's approach, simple theme, multiple theme, marked, unmarked

1. Introduction

The present research is an attempt to describe themes from the perspective of textual meta-function in Middle Persian texts in Halliday and Matthiessen's *Functional Grammar* (2014). Halliday's systematic order is a meaning-based approach that considers the most significant role of language which is "communicating and meaning". In this theory, four semantic layers or meta functions are proposed to convey meaning: experiential meta function, interpersonal meta function, textual meta function, and logical meta function. In this research, textual meta function plays the main role. In textual meta-function, themes and rhemes are the structural tools for creating discourse and text. This research is very important in some points, for the first reason, it provides the bed for comparison of the textual characteristics of the texts in present and previous Persian language development. Also, in such researches, different writing styles are examined to convey meaning and pave the way for analyzing the discourse of historical texts.

In this regard, two texts of *kārnāmag i ardešir bābakān* and *Dinkard ī šašom* were selected to examine the textual characteristics based on the textual meta function of Halliday's approach (2014), and the first content is about Sassanian dynasty. *Dinkard ī šašom* is the most complete book of the Middle Persian, and it is included among religious encyclopedias.

Research Questions

This research attempts to answer the following questions:

1. What are the differences between thematical patterns in two narrative and instructional texts in the middle period?
2. In which of the two narrative and instructional texts, the proportion of marked theme is higher?

2. Literature Review

Various studies have been conducted in connection with Halliday's systematic theory (2014), and each of these studies has examined a part of this theory.

3. Methodology

Halliday and Matthiessen (2014) consider the basic unit for understanding meaning in systematic grammar as "clause" and present three layers or meta functions to understand meaning. These three meta-functions are experiential, interpersonal, and textual.

Textual meta function deals with the textual structure of the language and organizes the coherence and continuity of the flow of speech. In this theory, the way the structures are arranged inside the clause is

important. Based on this, in a clause, there are two roles of theme-rheme, which together represent the theme-rheme system.

According to Halliday and Matthiessen (2014), the theme is the point of departure of the message and determines the position of the clause within the text. Also, the theme shows how the message is conveyed with the help of language and context, and how what we say is related to what has already been said. The theme itself is divided into two categories:

Simple theme:

- **Simple complex as theme:** Ali is Ahmed's best friend.
- **Multiple group complex as theme:** Ali's best friend in class is Ahmed.

Multiple themes:

- Textual primer (2014:107): continuative, conjunction, conjunction adjunct
- Interpersonal initiator (2014: 107): vocative, modal adjunct, finite verbal

Sometimes, multiple themes have all three types of components.

4. Conclusion

In order to investigate the structure of themes in the Middle Persian, 46 sentences were extracted from *kārnāmag ī ardešīr bābakān* and *Dinkard ī šašom*, and these sentences were divided into “clauses” defined in this approach, according to Halliday’s functional grammar. In *kārnāmag ī ardešīr bābakān*, 65.04% of themes are multiple and

unmarked. The marked themes are rarely seen in this text and the clauses often follow the pattern of unmarked sentences in Middle Persian. Only 4.85% of themes are simple and marked and 6.79% of them are marked multiple.

Accordingly, textual themes play an important role in the formation of multiple themes in this text. “ud” (which means “and” in Persian today) as a textual (structural) theme, has the highest percentage of occurrence. The percentage of occurrence of multiple themes with interpersonal themes is only 16.21%. This seems quite logical to consider the nature of this text, which is a narrative one. Another third pattern is “textual theme (structural) + interpersonal theme(facet) + topical theme” and the percentage of occurrence of this pattern is 13.51%. In *Dinkard ī šāšom*, the occurrence of unmarked multiple themes is 64.74%, and in contrast, marked multiple themes occur in only 12.82% of cases, which are often present in the first clauses. The percentage of occurrence of unmarked and marked simple themes is 17.30% and 5.76%, respectively. In this text, interpersonal themes also occupy a significant percentage, which according to the content of this text, the high occurrence of this type of initiators seems logical. Another distinctive feature of themes in *Dinkard ī šāšom* is their discrete themes.

In general, it can be pointed out that in the texts of Middle Persian, unmarked and multiple themes were often used to start the message. In the text of *kārnāmag ī ardešir bābakān*, the sentences start with simple and unmarked themes. Then, they move on to multiple themes. Interpersonal themes are rarely seen in these texts.

In Dinkard ī šāšom, themes are often marked and multiple, and they are the important and significant topics that this text deals with. Then, these primers move to unmarked multiple themes.

بررسی ساخت آغازگری در متون فارسی میانه از منظر فرانقش متنی رویکرد نقشگرایی هلیدی

زهرا رمضانی * | کارشناسی ارشد رشته زبان‌های باستانی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

این پژوهش می‌کوشد تا به بررسی برخی ویژگی‌های متنی در متون دوره میانه زبان فارسی بپردازد. پژوهش حاضر می‌تواند زمینه‌ای را برای مقایسه متون دوره‌های پیشین زبان فارسی با فارسی امروز فراهم آورد. بر اساس چنین دستاوردهایی، می‌توان بررسی کرد که در سطح بازنمایی ساخت آغازگری و نحوه چینش پیام چه تغییراتی در روند تکوین زبان فارسی صورت گرفته است. بنا بر نظر هلیدی - متیسون، آغازگر نقطه عزیمت پیام است و جایگاه بند را در درون متن تعیین می‌کند. به‌منظور انجام پژوهش حاضر، متن روایی کارنامه اردشیر بابکان و متن اندرزی دینکرد ششم انتخاب شدند. نتایج نشان می‌دهند که بیشترین بسامد وقوع آغازگر در هر دو متن، متعلق به آغازگرهای مرکب و بی‌نشان است و بسامد آن در هر متن تقریباً ۶۵٪ است. در این میان، الگوی «آغازگر متنی (ساختاری) + آغازگر مبتدایی» بالاترین درصد وقوع را دارد. باتوجه به این امر می‌توان ادعا کرد که در این دوره برای آغاز پیام غالباً از این الگو استفاده می‌شده است. درصد وقوع آغازگرهای بینافردی (وجه) در کارنامه اردشیر بابکان بسیار پایین است، باوجوداین، درصد وقوع این آغازگر در دینکرد ششم قابل توجه است. نکته قابل تأمل دیگر در متن دینکرد ششم وجود آغازگرهای گسسته است، یعنی بخشی از آغازگر در ابتدای جمله می‌آید و پس از آن اجزای دیگر جمله قرار می‌گیرند؛ ادامه آغازگر بعد از اجزای دیگر جمله می‌آید. همچنین، بررسی ویژگی نشاننداری و بی‌نشانی در فارسی میانه و مقایسه آن با فارسی امروز نشان‌دهنده تغییر در گروه‌های نشاننداری و بی‌نشانی در زبان فارسی است. این امر می‌تواند زمینه را برای مطالعات شناختی باز کند.

کلیدواژه‌ها: رویکرد هلیدی، آغازگر ساده، آغازگر مرکب، بی‌نشان، نشاندار.

– مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته زبان‌های باستانی ایران در دانشگاه علامه طباطبائی است.

* نویسنده مسئول: saramezani663@gmail.com

۱. مقدمه

پژوهش حاضر کوششی برای توصیف آغازگرها از منظر فرانقش متنی^۲ در متون فارسی میانه در رویکرد نقشگرایی^۳ هلیدی و متیسن^۴ (2014) است. دستور نظام‌مند هلیدی رویکردی معنا‌بنیاد است که مهمترین و اصلی‌ترین نقش زبان را ایجاد ارتباط و انتقال معنا می‌داند. در این نظریه چهار لایه معنایی یا فرانقش برای انتقال معنا مطرح می‌شوند: فرانقش تجربی^۵، فرانقش بینافردی^۶، فرانقش متنی و فرانقش منطقی^۷. در این پژوهش، فرانقش متنی مبنای کار قرار می‌گیرد. در فرانقش متنی، آغازگر و پایان‌بخش از ابزارهای ساختاری ایجاد گفتمان و متن به شمار می‌روند. انجام این پژوهش از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا بررسی ویژگی‌های متنی متون این دوره زمینه را برای مقایسه متون دوره‌های پیشین زبان فارسی با فارسی امروز فراهم می‌کند. همچنین، در اینگونه پژوهش‌ها، سبک‌های متفاوت نوشتاری برای انتقال معنا بررسی می‌شوند و زمینه را برای تحلیل گفتمان متون تاریخی هموار می‌سازند. از منظری دیگر، در این گونه پژوهش‌ها، قالب‌های جملات برای انتقال معنا بررسی می‌شوند و نشان‌داری^۸ و بی‌نشانی^۹ جملات در طول روند تکوین زبان فارسی پنجره‌ای را به روی مطالعات شناختی باز می‌کند.

در همین راستا، دو متن کارنامه اردشیر بابکان و دینکرد ششم برای بررسی ویژگی‌های متنی بر اساس فرانقش متنی رویکرد نقشگرایی هلیدی انتخاب شدند. کارنامه اردشیر بابکان متنی روایی است و درون‌مایه آن به قدرت رسیدن اردشیر بابکان، سردودمان ساسانی و نیز، بخشی از آن در مورد جانشینی شاپور و پسر وی اورمزد است.

دینکرد ششم کامل‌ترین اندرزنامه دوره میانه است و در زمره دانشنامه‌های دینی نیز قرار می‌گیرد. اندرزهای این کتاب احتمالاً ترجمه یکی از بخش‌های اوستا به نام «برش

-
1. theme
  2. textual meta function
  3. functional approach
  4. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M.
  5. experiential meta function
  6. interpersonal Meta Function
  7. logical meta function
  8. markedness
  9. unmarkedness

نسک» است. این کتاب بیشتر بر اندیشه دینی تأکید دارد. درون‌مایه دینکرد ششم خرد و دانایی، مشورت با نیکان، دین و ایمان، مینو و گیتی و و روان و تن است. این پژوهش می‌کوشد به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. الگوی آغازگری در دو متن روایی و اندرزنامه در دوره میانه چه تفاوت‌هایی دارند؟
۲. در کدامیک از دو متن روایی و اندرزنامه، نسبت آغازگرهای نشاندار بیشتر است؟

۲. چارچوب نظری

در نیمه دوم قرن بیستم، انقلابی در رشته زبان‌شناسی رخ داد و دو نگرش متفاوت و مکمل در این زمینه، بستر را برای بروز تحولاتی عظیم در این رشته فراهم کردند. یک نگرش بر مبنای تبیین صوری زبان است که زبان‌شناسی صورتگرا^۱ نتیجه آن است و دستور زایشی گشتاری^۲ چامسکی خود یکی از نمایندگان این نوع نگرش صورتگرایانه به شمار می‌رود. دومین نگرش بر مبنای تبیین نقش زبان بوده است و زبان را پدیده‌ای برون‌فردی و اجتماعی برمی‌شمرد و دستور نقشگرای نظام‌مند از کارآمدترین آنهاست. هلیدی و متیسن (2014) واحد پایه برای درک معنا در دستور نقشگرای نظام‌مند را «بند»^۳ در نظر می‌گیرند و برای درک معنا سه لایه و یا فرانش را در سطح بند ارائه می‌کنند. همچنین، آنها لایه دیگری با عنوان فرانش منطقی مطرح می‌سازند که به بررسی روابط میان بندها می‌پردازد. این سه فرانش در سطح بند عبارتند از: فرانش تجربی، فرانش بینافردی و فرانش متنی. بر همین مبنای، فرانش تجربی، ابزاری برای بیان تجربه‌ها است و درک و دریافت ما را از واقعیت سازمان‌بندی می‌کند. این فرانش در قالب سه بخش بازنمایی می‌گردد: فرایند^۴، مشارکان^۵، افزوده‌های حاشیه‌ای^۶.

در فرانش بینافردی، بند در مفهوم تبادل دیده می‌شود. آنچه در این فرانش بین دو طرف ردوبدل می‌گردد، اطلاعات و یا کالا یا خدمات است.

-
1. formalist
  2. transformational generative
  3. clause
  4. process
  5. participant
  6. circumstance

فرانقش متنی، که مبنای این پژوهش به شمار می‌رود، به ساختار متنی زبان می‌پردازد و انسجام و پیوستگی جریان سخن را سازماندهی می‌کند. در این فرانقش، نحوهٔ چیدمان سازه‌ها در درون بند اهمیت دارد. بر همین مبنا، در یک بند دو نقش آغازگر و پایان‌بخش وجود دارند که با یکدیگر نظام آغازگر - پایان‌بخش را بازنمایی می‌کنند. این نظام ساختار بند را نشان می‌دهد و به آرایش و چیدمان کلمات و عبارات در بند توجه می‌کند. بنا بر نظر هلیدی و متیسن (2014)، آغازگر، نقطهٔ عزیمت پیام است و جایگاه بند را در درون متن تعیین می‌کند. همچنین، آغازگر نشان می‌دهد که چگونه پیام به کمک زبان و متناسب با بافت انتقال می‌یابد و چگونه آنچه می‌گوییم با آنچه پیشتر گفته شده، مرتبط است. به بیانی دیگر، آغازگر مخاطب را قادر می‌سازد تا پیام را پردازش کند. گوینده و یا نویسنده آغازگر موردنظر خود را از میان انواع متفاوتی از آغازگرها انتخاب می‌کند (90: 2014). آغازگر نخستین سازه در بند است، و آغازگر مبتدایی^۱ آغازگر اصلی است، به شرط آنکه یکی از عناصر فرانقش تجربی باشد (91: 2014). آغازگر خود به دو دسته تقسیم می‌شود:

- آغازگر ساده^۲:

آغازگر تک‌سازه‌ای^۳: بهترین دوست علی احمد است.

آغازگر چندسازه‌ای^۴: بهترین دوست علی در کلاس احمد است.

- آغازگر مرکب^۵:

آغازگر متنی^۶ (Halliday & Matthiessen, 2014:107):

۱. آغازگر تداومی^۷

۲. آغازگر ساختاری^۸

۳. آغازگر پیوندی^۹

-
1. topical theme
  2. simple theme
  3. simple complex
  4. group complex
  5. multiple theme
  6. textual theme
  7. continuative
  8. conjunction
  9. conjunction adjunct

آغازگر بینافردي^۱ (Halliday & Matthiessen, 2014: 107):

۴. آغازگر ندایی^۲

۵. افزوده وجهی / اظهاری^۳

۶. عملگرهای فعلی زمانداری^۴

گاهی آغازگرهای مرکب دارای هر سه نوع مؤلفه‌اند. به‌طورمثال، آغازگر مرکب می‌تواند به‌صورت (آغازگر متنی + آغازگر بینافردي + آغازگر تجربی) نمود پیدا کند. پس از بندهای ساده، اینک به تحلیل ساخت آغازگری در بندهای مرکب می‌پردازیم. جمله مرکب جمله‌ای است که دستکم از ترکیب دو جمله ساده به کمک یکی از پیوندهای وابستگی^۵، مانند اگر، تا، چون، زیرا.. ساخته شده است و مطلب به هم وابسته‌ای را می‌رساند. هر یک از جمله‌هایی که در ساختار جمله مرکب به کار رفته‌اند، فراکرد نامیده می‌شوند. جمله مرکب دستکم از دو فراکرد ساخته شده است که یکی را پایه^۶ و دیگری را پیرو^۷ می‌نامیم. جمله‌ای که با پیوند وابستگی همراه است، پیرو نامیده می‌شود و جمله دیگر پایه است (ارژنگ، ۱۳۹۳: ۲۰۵-۲۰۶). در جملات مرکبی که یک بند به بند دیگر وابسته است، رابطه از نوع ناهمپایگی است. این گونه جملات، جملات مرکب ناهمپایه نامیده می‌شوند. در جملات مرکب ناهمپایه، جملات پایه به‌طور کلی در نقش افزوده وجهی و یا اظهاری نمود پیدا می‌کنند و پیام اصلی جمله در جملات پیرو نشان داده می‌شود. در این زمینه جمله (۱) به‌عنوان مثال ذکر شده است:

(۱)

احتمال می‌دهم که فردا باران بیاید.

در اینجا، «احتمال می‌دهم» نقش افزوده وجهی را دارد و پیام اصلی جمله «آمدن باران» است که در جمله پیرو آمده است. در این صورت، جمله پایه به‌همراه نخستین سازه جمله

-
1. interpersonal theme
  2. vocative
  3. modal/modal adjunct
  4. finite verbal
  7. subordinating conjunctions
  8. main clause
  9. subordinate clause

پیرو، به شرط آن که یکی از عناصر فرانشس تجربی باشد، به عنوان آغازگر در نظر گرفته می‌شود. هلیدی و متیسن (2014: 204) جملات مرکب را در دو مرحله تحلیل می‌کند:

2)

actually	I	think	it	was	a	wasn't	it		
					cabbage				
	افزوده	فاعل	حال	محمول	فاعل	زمانداری	متمم	زمانداری	فاعل
			زمانداری						
	وجه		مانده		وجه		مانده		نشانه وجهی

3)

actually	I	think	it	was	a cabbage	wasn't	it
		افزوده	فاعل	زمانداری	متمم	زمانداری	فاعل
			وجه		مانده		نشانه وجهی

در مثال (۲)، هر بند به طور جداگانه مورد تحلیل قرار گرفته است و در مثال (۳)، کل بند مرکب تحلیل شده است. در این پژوهش، همانند تحلیل هلیدی، جملات مرکب در دو مرحله تحلیل می‌شوند. ابتدا، آغازگر در هر بند به طور جداگانه مشخص می‌شود و سپس، آغازگر در کل بند مرکب تعیین می‌شود.

در جملات همپایه^۱، دو یا چند جمله مستقل به کمک پیوند همپایگی^۲، با هم همپایه می‌شوند و دامنه سخن را گسترش می‌بخشند. پیوندهای همپایگی جمله از این قرارند: و، ولی، ولیکن، لیکن، ... یا ...، نه ...، یا ... یا ...، نه ... و نه ...، هم ...، هم ...، چه ...، چه ... (ارژنگ، ۱۳۸۹: ۲۴۹). برای تعیین ساختار آغازگری در جملات مرکب همپایه، هریک از جملات موجود در جمله مرکب همپایه را به عنوان یک بند در نظر می‌گیریم و ساختار آغازگری را در هر بند به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم.

یکی از مباحث اصلی و مورد نیاز در پژوهش حاضر بحث نشاندار و یا بی‌نشان بودن آغازگر هر بند است. جملات بی‌نشان در سه حالت می‌توانند نمود پیدا کنند: امری، پرسشی، خبری. برای مثال، عناصر سازنده جملات خبری در زبان فارسی فاعل + مفعول +

---

1. coordinate
2. coordinating conjunctions

فعل هستند. هلیدی و متیسن (2014:104) آغاز گره‌های بی‌نشان در جملات انگلیسی را به این صورت نشان می‌دهد:

گروه‌های اسمی در نقش فاعل	جملات خبری
عامل زمانداری به اضافه فاعل	جملات پرسشی (بله/خیر)
سازه حاوی پرسشواژه	جملات پرسشی
فعل به تنهایی در حالت منفی همراه با سازه منفی ساز Let's به تنهایی و در حالت منفی با سازه منفی ساز	جملات امری
گروه اسمی یا قیدی در نقش سازه‌های تعجبی	جملات تعجبی

هر تضاد دیگری جز آنچه در بالا آمده است به نشانداری می‌انجامد. بنابراین، اگر در جمله خبری مفعول در ابتدای بند قرار گیرد، جمله نشاندار می‌شود و در نتیجه، آغازگر آن نشاندار است. در واقع، ویژگی جملات نشاندار این است که سازه‌های آنها جابه‌جا می‌شوند:

(۴)

بشقاب را گذاشت روی میز.

تامپسون^۱ (2014: 154, 156-158) آغازگرهای نشاندار را به چهار دسته تقسیم‌بندی می‌کند: آغازگر اسنادی^۲، آغازگر اظهاری^۳، آغازگر پیشاینده^۴. هلیدی و متیسن (2014) بندهای دیگری را جدا از بندهای مستقل، اصلی و صریح مطرح می‌سازند و ساختار آغازگری را در این بندها تعیین می‌کنند (2014:127-128): بندهای محدود وابسته^۵، بندهای درونه‌گیری شده^۶، بندهای کوچک^۷، بندهای کوتاه شده^۸.

-
1. Thompson. G.
  2. predicated theme
  3. thematized comment
  4. proposed theme
  5. dependent bound clause
  6. embedded clause
  7. minor clause
  8. elliptical clause

۲. پیشینه پژوهش

در ارتباط با نظریه نظام‌مند هلیدی، پژوهش‌های گوناگونی انجام شده است و هر کدام از این پژوهش‌ها بخشی از این نظریه را بررسی کرده‌اند. با توجه به موضوع پژوهش حاضر، مطالعات صورت گرفته در حوزه ساخت آغازگری از منظر فرانقش متنی رویکرد نقش‌گرای هلیدی، در دو بخش مطالعات ایرانی و غیرایرانی بررسی می‌شوند. با توجه به پیوستگی میان آغازگر و مبتدا، به پژوهش‌هایی که در حوزه مبتدا در زبان فارسی بوده‌اند نیز، پرداخته می‌شود. در پایان نیز، با توجه به این امر که موضوع پژوهش حاضر «ساخت آغازگری در متون فارسی میانه از منظر فرانقش متنی رویکرد نقش‌گرای هلیدی» است و «فارسی میانه» یکی از کلیدواژه‌های این پژوهش به حساب می‌آید، پیشینه تحقیقات صورت گرفته در این زمینه نیز بررسی می‌گردد.

۱-۲. پیشینه مطالعات ایرانی

شهیدی (۱۳۷۸) به بررسی مبتداسازی در زبان فارسی بر اساس رویکرد نقش‌گرای هلیدی می‌پردازد. کاووسی‌نژاد (۱۳۸۱) در پژوهشی مشابه به بررسی ساخت مبتدا در زبان فارسی بر اساس رویکرد نقش‌گرای می‌پردازد. مهدی‌بیرقادر (۱۳۸۲) به همین موضوع بر اساس رویکرد صورت‌گرای می‌پردازد.

به طور کلی، تحقیقات مرتبط با آغازگر در سه حوزه مطالعات ترجمه، آموزش و تحلیل متون صورت گرفته‌اند. در مطالعات ترجمه، جلیل‌فر^۱ (۲۰۰۹) ظهور آغازگر را در متون انگلیسی و دانشگاهی و ترجمه فارسی آنها بررسی کرده تا مشخص کند که مترجمان چگونه در روند ترجمه از آغازگرها استفاده می‌کنند. خدری و ابراهیمی^۲ (۲۰۱۲) در مقاله‌ای به تحلیل آغازگرهای مرکب در متون ترجمه شده انگلیسی به فارسی پرداخته‌اند. کاظمی و افراشی (۱۳۹۱) آغازگرها را در متون تخصصی و ترجمه شده انگلیسی به فارسی بررسی کرده‌اند. آنها بر این باور هستند که آغازگر هدف نویسنده یا گوینده سخن را روشن می‌کند و موضوع بحث را نشان می‌دهد. از همین رو، در ترجمه باید بدانها توجه داشت.

---

1. Jalilfar, A.

2. Khedri, M., & Ebrahimi, S. F.

در حیطه آموزشی، تحقیقات زیادی بر مبنای فرانش متنی رویکرد نقش‌گرای هلیدی صورت گرفته است. فهیم‌نیا (۱۳۸۸) کتاب‌های فارسی و انشای دانش‌آموزان دبستانی را بررسی کرده و مفهوم آغازگر را در آنها بررسی کرده است. اعلائی (۱۳۸۸) کتاب‌های درسی علوم انسانی سازمان مطالعه و تدوین (سمت) را بر اساس فرانش متنی رویکرد هلیدی بررسی کرده و به بررسی انتقال معنا در چارچوب دستور نظام‌مند پرداخته است. مسگری (۱۳۸۹) ساختار آغازگر- پایان‌بخش را در کتاب‌های درسی کودکان بررسی کرده و به تحلیل ارتباط آن با درک خواندن می‌پردازد. وی در پایان این‌گونه نتیجه‌گیری کرده که رابطه معناداری میان این ساختار و کیفیت خواندن و درک مطلب وجود ندارد. دستجردی کاظمی (۱۳۹۰) توصیفی از گفتار دانش‌آموزان بر مبنای فرانش متنی رویکرد هلیدی ارائه داده و در پایان، این‌گونه نتیجه‌گیری کرده که نتایج این پژوهش قابل استفاده در حوزه‌های رشد طبیعی زبان^۱، سبک‌شناسی^۲ و گونه‌شناسی^۳ است. رضاپور و سلطان احمدی (۱۳۹۳) کتاب‌های آموزشی زبان فارسی را در سطوح متوسط و پیشرفته بر اساس فرانش متنی رویکرد هلیدی بررسی و تحلیل قرار کرده‌اند.

برخی از مطالعات به بررسی آغازگر در حیطه تحلیل متون می‌پردازند. مصلحی‌جویباری (۱۳۹۰) به بررسی آغازگر مبتدایی در روزنامه‌های فارسی زبان پرداخته است. عاصی و نوبخت (۱۳۹۰) در پژوهش خود شعر *آنگاه پس از تندر اخوان* را بر اساس فرانش متنی رویکرد هلیدی بررسی کرده‌اند. کاظمی (۱۳۹۳؛ ۱۳۹۴) به موضع بندهای مرکب پرداخته و روشی را برای تحلیل این بندها ارائه داده است.

تا به حال پژوهش‌های متعددی (از جمله شاکری (۱۳۸۹) و ایزدی (۱۳۹۳)) در حوزه نحو زبان فارسی میانه صورت گرفته است، اما هیچ پژوهشی به بررسی ویژگی‌های متنی متون بر مبنای رویکرد هلیدی در این زبان نپرداخته است.

-
1. natural language development
  2. stylistics
  3. typology

۲-۲. پیشینه مطالعات غیرایرانی

همانطور که پیشتر ذکر شد، تحقیقات مرتبط با آغازگر بر مبنای فرانش متنی رویکرد هلیدی بیشتر بر سه حوزه مطالعات ترجمه، آموزش و تحلیل متون تمرکز دارند. در حیطه تحلیل متون، گومز^۱ (1994) به بررسی آغازگر در گزارشات خبری بی‌بی‌سی می‌پردازد. تریلو^۲ (1994) در مقاله خود به ایراداتی در نظریه هلیدی اشاره می‌کند و اذعان می‌دارد که باید در مورد آغازگرهای مرکب در این نظریه، تأملی دوباره کرد. مینارد^۳ (2001) به بررسی ساخت ندایی و آغازگرها در زبان ژاپنی می‌پردازد. فترز^۴ (2008) در مقاله خود رویکردی تلفیقی را برای بررسی صورت و کارکرد آغازگرها در گفتمان رسانه‌های انگلیسی، به‌ویژه در مورد ژانرهای ارتباطی مصاحبه‌های سیاسی و سرمقاله‌ها به کار می‌گیرد.

در حیطه ترجمه، گرین^۵ و همکاران (2000) به بررسی متون ترجمه‌شده دانشگاهی از زبان انگلیسی به چینی می‌پردازند و حروف ربط را در روند ترجمه بررسی می‌کنند. چئونگ^۶ (2011) به بررسی رابطه آغازگر در نامه‌های فروش کالا در دو زبان انگلیسی و چینی می‌پردازد و علت متفاوت بودن انتخاب آغازگر را به تفاوت در فرهنگ و هنجارهای دو کشور مرتبط می‌داند. کارتیس و کوزما^۷ (2013) در مقاله خود به این مطلب می‌پردازند که رویکرد تلفیقی نظریه ساخت اطلاع در روند ترجمه می‌تواند مطالعات مرتبط با ترجمه‌های فرایندمدار را ارتقا دهد. برونر^۸ (1977) نیز در پژوهش خود به بررسی و تحلیل نحوی متون دوره فارسی میانه پرداخته است.

۳. تحلیل داده‌ها

آنچه در این بخش از نظر می‌گذرد، تحلیل داده‌ها بر اساس فرانش متنی رویکرد نقش‌گرای هلیدی است. همانطور که پیشتر بدان اشاره شد، آغازگر نحوه چینش پیام را در درون متن

-
1. Gomez, M.
  2. Trillo, J. R.
  3. Maynard, S. K.
  4. Fetzer, A.
  5. Green, Ch. F.
  6. Cheong, M.
  7. Cartis, D. D., & Cozma, M.
  8. Brunner, Ch. J

مشخص می‌کند. با بررسی این ساختار می‌توان به بررسی ویژگی‌های متنی متون کهن پرداخت و سبک نویسنده را برای انتقال معنا در ژانرهای متفاوت مشخص کرد. به‌منظور انجام این پژوهش، متن کارنامه اردشیر بابکان و دینکرد ششم انتخاب شدند. کتاب کارنامه اردشیر بابکان ترجمه دکتر محمدجواد مشکور، که شامل سیزده بخش است و کتاب دینکرد ششم ترجمه دکتر مهشید میرفخرایی که حاوی ۳۲۵ جمله است، مبنای اصلی کار قرار گرفتند. از کتاب کارنامه اردشیر بابکان، فصل اول که حاوی ۴۶ جمله است، به‌عنوان نمونه انتخاب شد. از کتاب دینکرد ششم که حاوی ۳۲۵ جمله است، جملات ۱ تا ۴۶ به‌عنوان نمونه برگزیده شدند. این جملات بر مبنای دستور نقش‌گرای هلیدی به بند تبدیل شدند و در پایان، ۲۵۹ بند تحلیل شد. نشانه * در کنار بندها نشان‌دهنده بندهای منتخب از کارنامه اردشیر بابکان و نشانه # در کنار بندها نشان‌دهنده بندهای استخراج‌شده از کتاب دینکرد ششم است.

اکنون به تحلیل داده‌ها می‌پردازیم:

آغازگرهای ساده در هر دو متن بیشتر متعلق به اسامی اشخاص و یا ایزدان بودند:

جمله شماره ۱:

آغازگر ساده، بی‌نشان	پایان بخش				
#1) bābak marzbān ud šadrđār ī pārs būd.					
بابک	مرزبان	و	شهردار	پارس	بود

ترجمه: بابک مرزبان و شهردار پارس بود (کارنامه اردشیر بابکان، بند ۳).

جمله شماره ۲:

آغازگر ساده، بی‌نشان	پایان بخش
#2) Wahman	gāh dārēd
بهمن	گاه دارد

ترجمه: بهمن گاه دارد (دینکرد ششم، بند ۱۱).

بیشترین تعداد آغازگرها در هر دو متن متعلق به آغازگرهای مرکب بود. همانطور که پیشتر در چارچوب نظری بدان پرداخته شد، آغازگرهای مرکب به انواع مختلفی دسته‌بندی می‌شوند. در هر دو متن، بیشترین بسامد وقوع آغازگر مرکب متعلق به چیدمان «آغازگر متنی (ساختاری) + آغازگر موضوعی» بود:

جمله شماره ۳:

پایان بخش	آغاز گر مرکب، بی نشان
būd	آغاز گر مبتدایی
بود	آغاز گر متنی
از گمارده اردوان	(ساختاری)
ترجمه: و از گمارد[گان] اردوان بود (کارنامه اردشیر بابکان، بند ۴).	*3) ud az gumārdag ī ardawān

جمله شماره ۴:

پایان بخش	آغاز گر مرکب، بی نشان
rāh dārēd	آغاز گر مبتدایی
راه دارد	آغاز گر متنی
خشم	(ساختاری)
ترجمه: و خشم راه دارد (دینکرد ششم، بند ۱۵).	#4) ud xešm

همانطور که مثال‌ها نشان می‌دهند، در میان انواع آغازگرهای متنی (ساختاری) بیشترین بسامد تکرار متعلق به ud (و) است. در دینکرد ششم بسامد وقوع آغازگر مرکب با چیدمان «آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر موضوعی» نیز تقریباً بالا بود.

جمله شماره ۵:

پایان بخش	آغاز گر مرکب بی نشان
kē ān cē pad xwēštan nē nēk pad	آغاز گر مبتدایی
ōy did nē kunēd	آغاز گر بینافردي
که کسی آنچه را که بر خویشان نیک (نمی‌داند)	(وجه)
بر دیگری نکند	#5) u-šān ēn-iz xēm-ē ān weh
ترجمه: ایشان این را نیز این چنین می‌پنداشتند که آن اندیشه‌ای بهتر است که کسی آنچه را که	ایشان این را نیز این چنین می‌پنداشتند که
بر خویشان نیک (نمی‌داند) بر دیگری انجام ندهد (دینکرد ششم، بند ۳۱).	āōn dāšt kū

وجود این نوع چیدمان با توجه به محتوای دینکرد ششم قابل توجیه است. در این پژوهش مواردی وجود داشتند که برای تحلیل آنها شرایطی در نظر گرفته شد: الف) در ترکیب «..... + مفعول صریح + فعل» (نقطه چین به معنای حذف فاعل است) مفعول صریح به عنوان آغازگر بی نشان در نظر گرفته شد.

جمله شماره ۶:

آغازگر مرکب، بی نشان	پایان بخش
آغازگر مبتدایی	آغازگر ممتنی
(ساختاری)	
*6) ud	sāsān
و	ساسان
	o pēš xwāst
	را به پیش خواست
	ترجمه: و .... ساسان را به پیش خواست (کارنامه اردشیر بابکان، بند ۳۰).

ب) در ترکیب «..... +..... + فعل» (نقطه چین به معنای حذف فاعل و مفعول صریح است) فعل به عنوان آغازگر بی نشان در نظر گرفته شد.

جمله شماره ۷:

آغازگر مرکب، بی نشان	پایان بخش
آغازگر ممتنی (ساختاری)	آغازگر موضوعی
	.....
*7) kū	paymōz
که	بیوش
	ترجمه: که ... /.... / بیوش (کارنامه اردشیر بابکان، بند ۴۰).

«نشانداری و بی نشانی» یکی از موضوعات مهم در این پژوهش هستند. برای تعیین نشانداری و بی نشانی، در آغازگرهای مرکب روشهایی نیز در نظر گرفته شد، که به شرح زیر است:

پ) در آغازگرهای مرکب، بعد از آغازگرهای ممتنی و بینافرادی، آغازگر موضوعی بی نشانی و نشانداری آغازگر را تعیین می کند.

جمله شماره ۸:

آغازگر مرکب، نشاندار		
آغازگر مبتدایی	آغازگر بینافردي (وجه)	پایان بخش
mardōmān andar axw	a-pōryōtkēšān ī dānāgān pēšēnīgān āōn dāšt kū	menišn-ē
در وجود مردمان	پوریوتکیشان، یعنی دانایان پیشین، اینگونه می پنداشتند که	اندیشه‌ای است
ترجمه: پوریوتکیشان، یعنی دانایان پیشین، اینگونه می پنداشتند که در وجود مردمان اندیشه‌ای است (دینکرد ششم، بند ۱).		

ت) در فارسی میانه، جملات اسنادی غالباً با حذف فعل ربطی ظاهر می شوند. هلیدی در نظریه خود جملاتی را که فاقد فعل هستند، کنار می گذارد. در تحلیل این نمونه، به دلیل بسامد بالای جملات اسنادی که بدون فعل ربطی در پیکره ظاهر می شدند، این جملات به عنوان بند در نظر گرفته شدند و وارد تحلیل شدند.

جمله شماره ۹:

آغازگر مرکب، بی نشان		پایان بخش
آغازگر مبتدایی	آغازگر متنی (ساختاری)	
xwaršēd ud pīl ī spēd ī ārāstag	*9) cē	čīrīh ud tuwānīgīh ud pērōzīh
ترجمه: زیرا خورشید و پیل (فیل) سپید آراسته نشان چیرگی و توانایی و پیروزی و آذر فرنیغ دین دانایی بزرگ مردان و مغ مردان و آذر گشنسب (ویژه) ارتشداران و سپهبدان و آذر برزین مهر (ویژه) دهقانان و برزگران کیهان (است) (کارنامه اردشیر بابکان، بند ۲۴).		

ث) ابوالقاسمی (۱۳۸۵) اذعان می دارد که اسم مصدر در چنین مواردی به کار می رود:

- به عنوان تابع فعلهای کمکی؛
- به عنوان اسم؛
- به عنوان فعل امر.

بسامد این جملات در دینکرد ششم بالا بود، به همین دلیل اسم مصدر در مقام فعل امر در نظر گرفته شد و به عنوان بند وارد تحلیل گردید.

جمله شماره ۱۰:

پایان بخش	آغاز گر مرکب، بی نشان
nē āwēnišn	آغاز گر مبتدایی
	آغاز گر بینافردي (وجه)
#10) u-šān ēn-iz āōn	ān ī abōxšāyišn
	dāšt kū

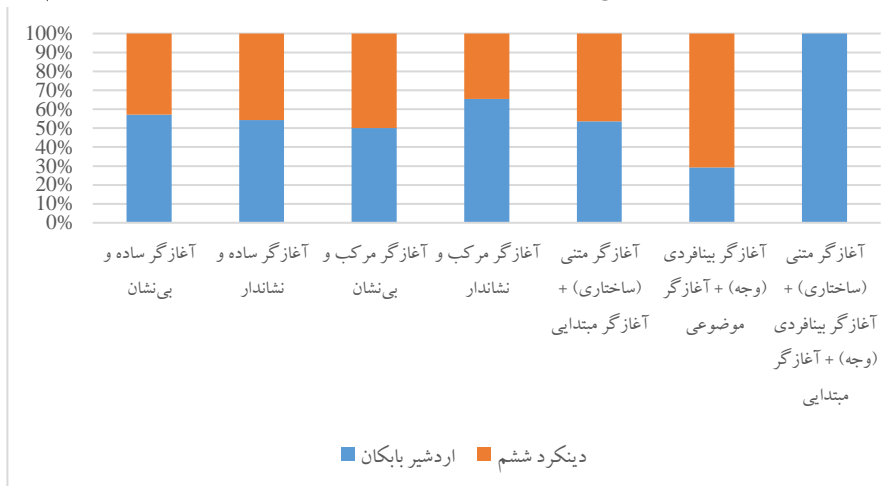
ترجمه: ایشان این را نیز این گونه می پنداشتند که آن کسی را که بخشودنی است نباید سرزنش کرد (دینکرد ششم، بند ۷۲).

در بررسی نهایی آغازگرها مشخص شد که بیشترین درصد وقوع متعلق به آغازگرهای مرکب و بی نشان با الگوی «آغازگر متنی (ساختاری) + آغازگر موضوعی» است. درصد وقوع آغازگرهای مرکب و نشاندار در دینکرد ششم تقریباً دو برابر کارنامه اردشیر بابکان است. این امر می تواند به دلیل تفاوت محتوا در دو متن مورد نظر باشد. همچنین، الگوی «آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر مبتدایی» الگوی منحصر به فردی است که تنها در کارنامه اردشیر بابکان به چشم می خورد و این الگو تنها در یک مورد در دینکرد ششم آمده است.

جدول ۱: درصد وقوع انواع آغازگرها در کارنامه اردشیر بابکان و دینکرد ششم

کارنامه اردشیر بابکان		دینکرد ششم	
آغازگر ساده، بی نشان	۲۳/۰۳	آغازگر ساده، بی نشان	۱۷/۳
آغازگر ساده، نشاندار	۴/۸۵	آغازگر ساده، نشاندار	۵/۷۶
آغازگر مرکب، بی نشان	۶۵/۰۴	آغازگر مرکب، بی نشان	۶۴/۷۴
آغازگر مرکب، نشاندار	۶/۷۹	آغازگر مرکب، نشاندار	۱۲/۸۲
آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر موضوعی	۷۰/۲۷	آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر موضوعی	۶۰/۸۳
آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر موضوعی	۱۶/۲۱	آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر موضوعی	۳۹/۱۶
آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر موضوعی	۱۳/۵۱	آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر بینافردي (وجه) + آغازگر موضوعی	تنها یک مورد در بند ۹

نمودار ۱: مقایسه درصد وقوع آغازگرها در دو متن کارنامه اردشیر بابکان و دینکرد ششم

۵. نتیجه‌گیری

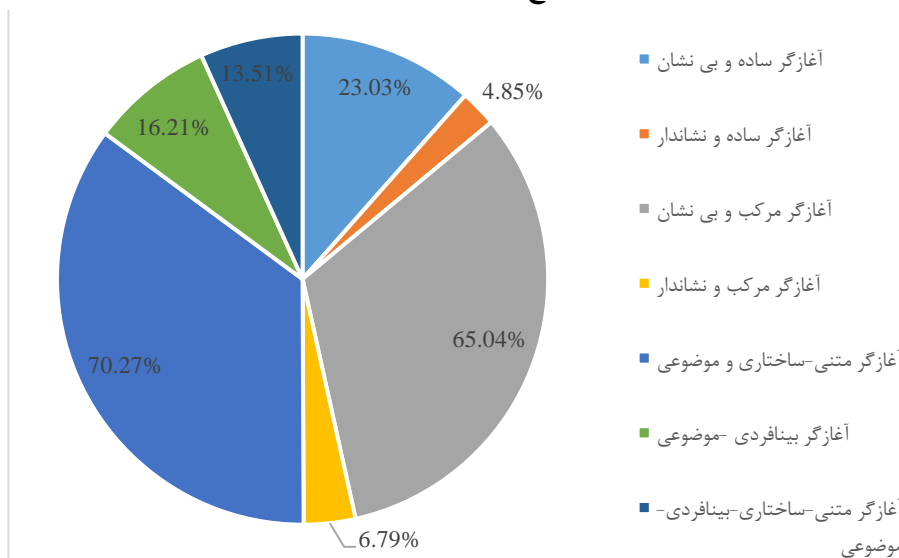
هدف اصلی زبان در زبان‌شناسی نقشگرا و دستور نظام‌مند هلیدی انتقال معناست و سخنوران به هنگام تعامل زبانی، هر سه لایه معنایی تجربی، بینافردي و متنی را با همدیگر منتقل می‌کنند. در واقع، می‌توان گفت که معنای هر بند مجموعه‌ای متشکل از تمامی این سه لایه معنایی است. در این تحقیق سعی بر آن بود تا با اتکا بر رویکرد نقشگرایانه به زبان، ساخت آغازگری را در متون فارسی میانه کنکاش و بررسی کنیم.

هدف از پژوهش حاضر، مطالعه الگوهای توزیع آغازگر - پایان‌بخش در متون روایی و دینی فارسی میانه است. این پژوهش کوشید تا به بررسی برخی ویژگی‌های متنی در متون دوره میانه زبان فارسی بپردازد. به منظور بررسی ساخت آغازگری و نحوه چیدمان جمله در متون دوره فارسی میانه، ۴۶ جمله اولیه از متون کارنامه اردشیر بابکان و دینکرد ششم استخراج گردیدند و این جملات، مطابق با دستور نقشگرای هلیدی، به «بند»های تعریف شده در این رویکرد تقسیم‌بندی شدند. بندهای حاصله از هر دو متن به ترتیب ۱۰۳ و ۱۵۵ مورد بودند.

بندهای آغازین کارنامه اردشیر بابکان غالباً دارای آغازگرهای ساده و بی‌نشان هستند، باوجوداین، همانطور که در تحلیل ساخت آغازگری در این بندها پیش رفتیم، این آغازگرها به سمت آغازگرهای مرکب و بی‌نشان حرکت کردند. در پایان مشخص شد که

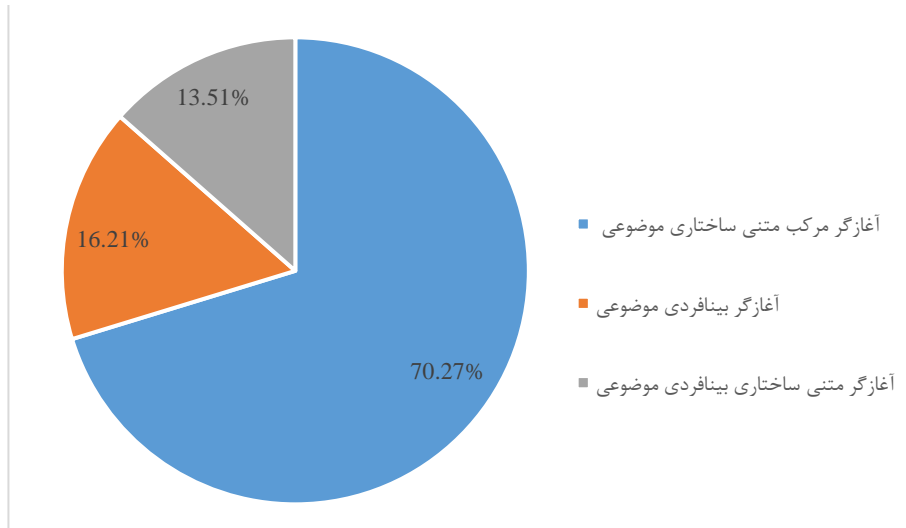
۶۵/۰۴ درصد از آغازگرهای این متن را آغازگرهای مرکب و بی‌نشان تشکیل می‌دهند. به استثنای اولین آغازگر این متن که آغازگری مرکب و نشاندار است، الگوی غالب آغازگری در بندهای اولیه، آغازگرهای ساده و بی‌نشان هستند. در انتها، تنها ۲۳/۰۳ درصد از آغازگرهای این متن را آغازگرهای ساده و بی‌نشان تشکیل می‌دهند. آغازگر نشاندار در این متن به ندرت دیده می‌شود و بندها غالباً از الگوی جملات بی‌نشان در فارسی میانه پیروی می‌کنند. تنها ۴/۸۵ درصد از آغازگرها، آغازگرهای ساده و نشاندار و ۶/۷۹ درصد از آنها آغازگرهای مرکب و نشاندار هستند.

نمودار ۲: میزان وقوع آغازگرها در کارنامه اردشیربابکان

همانطور که پیشتر اشاره شد، در دستور نقشگرا در کنار آغازگر مبتدایی دو آغازگر دیگر متنی و بینافردی نیز می‌توانند مطرح شوند. اگر انواع آغازگرهای متنی و بینافردی قبل از آغازگر مبتدایی بیابند، این آغازگر از نوع مرکب است. درصد وقوع آغازگر مرکب با چیدمان مختلف در این متن در نمودار (۳) نشان داده شده است:

نمودار ۳: میزان وقوع آغازگرهای مرکب با الگوهای متفاوت در کارنامه اردشیر بابکان

بر این اساس، آغازگرهای متنی (ساختاری) نقش مهمی در شکل‌گیری آغازگرهای مرکب در این متن بازی می‌کنند. «ud» (که معنای آن در فارسی امروز «و» است) به‌عنوان آغازگر متنی (ساختاری)، بالاترین درصد وقوع را در میان انواع دیگر آغازگرهای متنی دارد. درصد وقوع آغازگر مرکب همراه با آغازگر بینافردی (وجه) تنها ۱۶/۲۱٪ است. این امر باتوجه‌به ماهیت این متن، که متنی روایی است، کاملاً منطقی به نظر می‌رسد. الگوی سوم دیگر، «آغازگر متنی (ساختاری) + آغازگر بینافردی (وجه) + آغازگر مبتدایی» است و درصد وقوع این الگو ۱۳/۵۱٪ است و پایین‌ترین درصد وقوع را نسبت به دو الگوی پیشین دارد. باتوجه‌به نتایج حاصله، می‌توان الگوی غالب آغازگری را در ۴۶ جمله نخستین اردشیر بابکان به صورت زیر طراحی کرد:

آغازگر مرکب - بی‌نشان

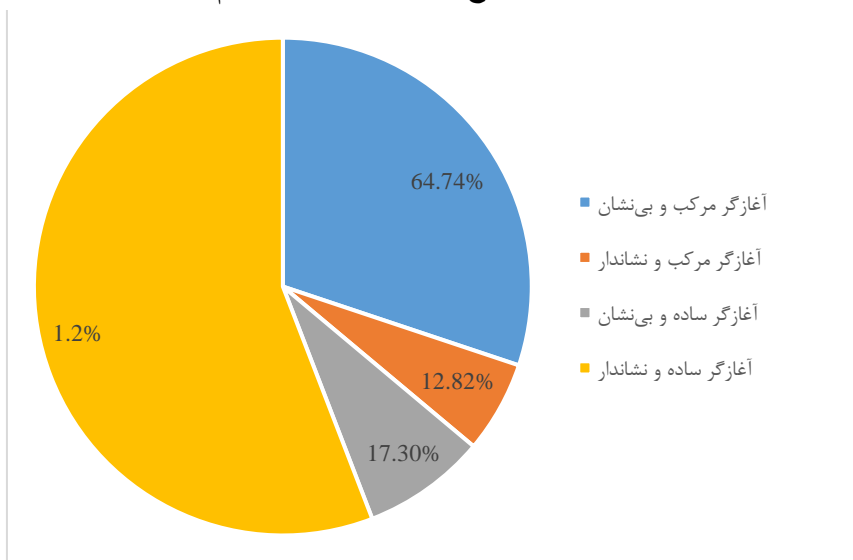
آغازگر متنی - ساختاری + آغازگر مبتدایی

متن دیگری که در این پژوهش بدان می‌پردازیم دینکرد ششم است. بندهای آغازین این متن غالباً دارای آغازگرهای مرکب و نشاندار هستند؛ باوجوداین، همانطور که در تحلیل ساخت آغازگری در این بندها پیش می‌رویم، این آغازگرها به سمت آغازگرهای مرکب و بی‌نشان سوق پیدا می‌کنند. آغازگرهای مرکب و نشاندار بندهای اولیه، غالباً مفاهیم بنیادینی هستند که در ادامه متن بدانها پرداخته می‌شود.

درصد وقوع آغازگرهای مرکب و بی‌نشان در این ۱۵۶ بند ۶۴/۷۴٪ است و در مقابل آن، آغازگرهای مرکب و نشاندار تنها در ۱۲/۸۲٪ موارد رخ می‌دهند که غالباً در بندهای نخستین حضور دارند. درصد وقوع آغازگرهای ساده بی‌نشان و نشاندار به ترتیب ۱۷/۳۰٪ و ۵/۷۶٪ است.

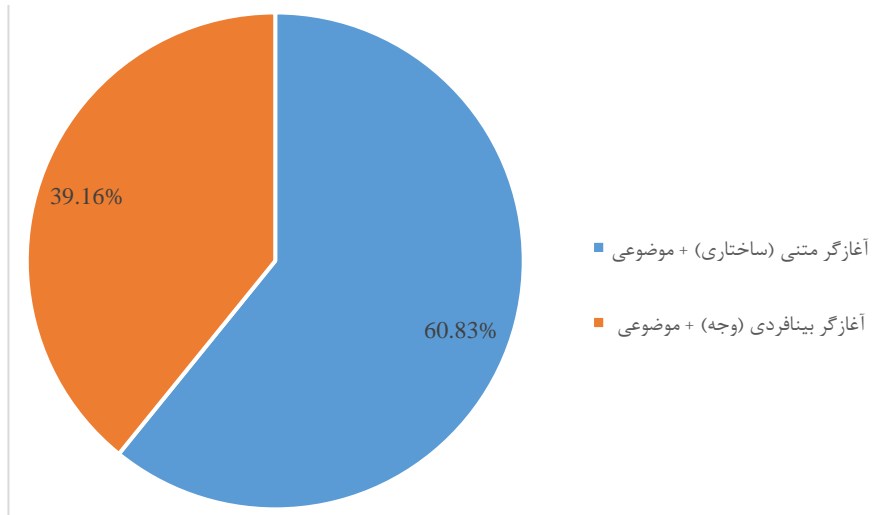
نمودار ۵: میزان وقوع آغازگرها در دینکرد ششم

درصد وقوع آغازگر مرکب با چیدمان مختلف در این متن در نمودار (۵) نشان داده

شده است:

نمودار ۵: میزان وقوع آغازگرهای مرکب با الگوهای متفاوت در دینکرد ششم

بیشترین درصد وقوع آغازگرهای مرکب متعلق به آغازگرهای متنی (ساختاری) + آغازگر مبتدایی است و این امر نشان‌دهنده این است که آغازگرهای متنی نقش مهمی را در شکل‌گیری آغازگرهای این متن بازی می‌کنند. در این متن نیز، همانند متن اردشیر بابکان “ud” بالاترین درصد وقوع را در میان آغازگرهای متنی (ساختاری) دارد. این آغازگر به آهنگین کردن جملات در متن دینکرد ششم کمک می‌کند. در این متن، آغازگرهای بینافردی (وجه) نیز، درصد قابل توجهی را به خود اختصاص می‌دهند که با توجه به محتوای این متن، وقوع بالای این نوع آغازگرها منطقی به نظر می‌رسد.

از دیگر ویژگی‌های بارز آغازگرها در دینکرد ششم گسسته‌بودن آنهاست. این امر بدین معناست که بخشی از آغازگر در ابتدای جمله می‌آید. سپس، ادامه آن بعد از اجزای دیگر جمله ظاهر می‌شود. می‌توان گفت که بخش عمده‌ای از آغازگرها، آغازگرهای گسسته هستند. همین امر به‌طور نامحسوسی آغازگر را نشان‌دار می‌کند، زیرا نویسنده در ابتدای بند به آغازگر اشاره می‌کند، سپس اجزای دیگر جمله را می‌آورد و خواننده را ترغیب می‌کند که به‌نوعی سخن را دنبال کند.

بنابراین، باتوجه به نتایج حاصله، می‌توان الگوی غالب آغازگری را در ۴۶ جمله نخستین دینکرد ششم به صورت زیر طراحی کرد:

آغازگر مرکب + بی‌نشان

آغازگر متنی (ساختاری) + آغازگر مبتدایی

طراحی الگوهای آغازگری، زمینه را برای بررسی نحوه چیدمان جمله و سیر تطور و تحول این چیدمان از دوره فارسی میانه به فارسی امروز فراهم می‌سازد. بررسی ساخت آغازگری در این دو متن، الگوی چیدمان جمله و سبک نوشتاری دو متن با دو ژانر مختلف را در دوره فارسی میانه مشخص کرد. به طور کلی، می‌توان به این امر اشاره کرد که باتوجه به نتایج حاصله، در متون دوره میانه برای آغاز پیام غالباً از آغازگرهای مرکب و بی‌نشان استفاده می‌کردند. در متن کارنامه اردشیر بابکان، جملات با آغازگرهای ساده و بی‌نشان شروع می‌شوند، سپس به سمت آغازگرهای مرکب حرکت می‌کنند. آغازگرهای بینافردي (وجه) به ندرت در این متون دیده می‌شوند. در دینکرد ششم، آغازگرهای آغازین، غالباً آغازگرهایی مرکب و نشاندار هستند و موضوعاتی مهم و قابل توجه قلمداد می‌شوند که این متن بدانها می‌پردازد. سپس، این آغازگرها به سمت آغازگرهای مرکب و بی‌نشان حرکت می‌کنند.

سیر حرکت آغازگرها در کارنامه اردشیر بابکان به صورت زیر است:

آغازگرهای ساده و بی‌نشان ← آغازگرهای مرکب و بی‌نشان

مسیر حرکت آغازگرها در دینکرد ششم نیز به صورت زیر است:

آغازگرهای مرکب و نشاندار ← آغازگرهای مرکب و بی‌نشان

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Zahra Ramezani

<http://orcid.org/0000-0003-1287-172X>

منابع

- ابوالقاسمی، محسن. (۱۳۸۵). *دستور تاریخی زبان فارسی*. تهران: سمت.
- اعلایی، مریم. (۱۳۸۸). بررسی فرانش متنی کتابهای علوم انسانی سازمان مطالعه و تدوین سمت. *نشریه عیار*، ۲۲(۲)، ۹۲-۱۱۳.
- ایزدی، اورنگ. (۱۳۹۳). *تحلیل نحوی متن فارسی میانه کارنامه اردشیر بابکان (طرح پژوهشی)*. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- ارژنگ، غلامرضا. (۱۳۹۳). *دستور زبان فارسی امروز*. تهران: نشر قطره.
- دستجردی کاظمی، مهدی. (۱۳۹۰). توصیفی از گفتار دانش آموزان در نظریه نقشگرایی نظام مند هلیدی: فرانش متنی. *زبان پژوهی*، ۲(۵)، ۹۴-۱۱۳.
- رضاپور، ابراهیم و سلطان احمدی، زهرا. (۱۳۹۳). بررسی فرانش متنی در کتاب های آموزش زبان فارسی سطح متوسط و پیشرفته بر مبنای دستور نقشگرایی نظام مند هلیدی. *نخستین همایش زبان آموزی زبان فارسی* (۲۲۵-۲۳۴). تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- <https://sid.ir/paper/847623/fa>
- شاکری، مهدی. (۱۳۸۹). *مقایسه دستوری گویش مازندرانی (منطقه زارم رود) با زبان های ایرانی میانه غربی (فارسی میانه، پهلوی اشکانی)*. رساله دکتری، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- شهیدی، نوشین. (۱۳۷۸). *مبتدا/سازی در زبان فارسی با نگاهی نقشگرا*. رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- عاصی، مصطفی و نوبخت، محسن. (۱۳۹۰). تحلیل سبک شناختی شعر اخوان (آنگاه پس از تندر): رویکرد نقشگرا. *زبان شناخت*، ۲(۲)، ۶۹-۹۸.
- فهمینیا، فرزین. (۱۳۸۸). توصیف و تحلیل نقشگرایانه آغازگر از منظر رویکرد هلیدی، در متن کتاب های فارسی و انشای دانش آموزان دبستان. *زبان و زبان شناسی*، ۱۲(۶)، ۴۲-۵۹.

- کاووسی نژاد، سهیلا. (۱۳۸۱). *ساخت مبتدا - خبری در زبان فارسی و اهمیت آن در ایجاد و انسجام در متن: نگرشی نقشگرا*. رساله دکتری، دانشگاه تهران.
- کاظمی، فروغ. (۱۳۹۳). *ساخت آغازگری - پایان بخشی در بندهای مرکب متون علمی فارسی بر پایه دستور نظام مند. زبان شناخت، ۵(۱)، ۱۴۹-۱۷۰*.
- کاظمی، فروغ. (۱۳۹۴). *آغازگر لایه ای، مفهومی تازه در نقشگرایی. پژوهش های زبان شناختی در زبان های خارجی، ۳(۲)، ۳۱۳-۳۵۰*.
- کاظمی، فروغ و افراشی، آریتا. (۱۳۹۱). *بررسی انواع آغازگر در متون تخصصی فیزیک فارسی و انگلیسی از منظر فرانقش متنی نظریه نقشگرای هلیدی. زبان پژوهی، ۴(۸)، ۱۶۷-۲۰۴*.
- مصلحی جویباری، عاطفه. (۱۳۹۰). *بررسی آغازگر تجربی در روزنامه های فارسی زبان: مطالعه موردی، مؤلفه های گفتمان مدار کنشگران اجتماعی*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- مهدی بیرقدار، راضیه. (۱۳۸۲). *مبتدا سازی در زبان فارسی: رویکردی صورتگرا*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- مسگری، بنفشه. (۱۳۸۹). *ساخت آغازگر - پایان بخش در کتاب های درسی کودکان و ارتباط آن با درک خواندن: نگرشی نقشگرا*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- مشکور، محمد جواد. (۱۳۹۳). *کارنامه اردشیر بابکان*. تهران: انتشارات دانش.
- میرفخرایی، مهشید. (۱۳۹۴). *بررسی دینکرد ششم*. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

References

- Abolqasmi, M. (2015). *Historical Grammar of the Persian Language*. Tehran: SAMT. [In Persian]
- Alaei, M. (2008). Investigating the textual meta function of humanities books in the organization of studying and compiling positions. *Ayyar*, (22), 92-113. [In Persian]
- Arjang, G. (2014). *Contemporary Persian Grammar*. Tehran: Ghatre. [In Persian]
- Asi, M., & Nobakht, M. (2011). Stylistic analysis of Akhawan poetry (then after Tondar): A functional approach. *Language Studies*, 2(2), 69-98. [In Persian]

- Brunner, Ch. J. (1977). *A Syntax of Western Middle Iranian*. Delmar, New York: Caravan Books.
- Cartis, D., & Cozma, D. (2013). Using Theme-Rheme analysis for improving coherence and cohesion in target-texts: A methodological approach. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 84, 890-894.
- Cheung, M. (2011). Scale promotion communication in Chinese and English: A thematic analysis. *Journal of Pragmatics*, 43, 1061-1079.
- Dastjerdi Kazemi, M. (2018). A description of first grade primary students' speech within Halliday's Systemic Functional Grammar: Textual meta function. *Zabanpazhuhi*, 2(5), 94-113. [In Persian]
- Fahimnia, F. (2009). Theme choice in Persian reading textbooks and students' writing in primary schools. *Journal of Language and Linguistics*, 12(6), 42-59. [In Persian]
- Fetzer, A. (2008). Theme zones in English media discourse forms and functions. *Journal of Pragmatics*, 40(9), 1543-1568.
- Gomes, M. A. (1994). The relevance of theme in the textual organization of BBC news reports. *WORD*, 45(3), 293-305.
- Green, Ch. F., Christopher, E., & Mei, J. L. K. (2000). The incidence and effects on coherence of marked themes in interlanguage texts: A corpus-based enquiry. *English for Specific Purposes*, 19(2), 99-113.
- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. Oxon: Routledge.
- Izadi, O. (2013). *Syntactic analysis of the middle Persian text of Ardeshir Babakan's reports (Research Project)*. Tehran: Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Jalilfar, A. (2009). Thematic development in English and translated academic texts. *Journal of Language & Translation*. 10(1), 81-111.
- Kavousinjad, S. (2011). *Theme-Rheme structure in Persian and its importance in the formation and coherence of the text: A functional approach* [Doctoral dissertation, Tehran University]. [In Persian]
- Kazemi, F. (2013). Theme-Rheme structure in clause complexes of Persian scientific texts based on SFG (Systemic Functional Grammar). *Language Studies*, 5(1), 149-170. [In Persian]
- Kazemi, F. (2015). Layered theme: A new concept in Functional Grammar. *Linguistic Research in Foreign Languages*, 3(2), 313-350. [In Persian]

- Kazemi, F., & Afarashi, A. (2012). A study of a variety of elliptical and marked themes in English and Persian physics texts: Halliday's Systemic Functional Grammar Perspective. *Zabanpazhuhi*, 4(8), 167-204. [In Persian]
- Khedri, M., & Ebrahimi, S. (2012). Multiple themes in English and Persian. *Theory and Practice in Language Studies*, 12 (6), 1128-1133.
- Lyons, J. (1977). *Semantics* (Vol. 2). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mahdi Beyraqdar, R. (2018). *Theme in Persian language: Formal approach* [Master's thesis, Tehran University]. [In Persian]
- Mashkoo, M. J. (2013). *Kārnāmag ī artaxšēr ī bābakān*. Tehran: Danesh Publications. [In Persian]
- Maynard, S. K. (2001). Expressivity in discourse: Vocative and themes in Japanese. *Language Science*. 23(6), 679-705.
- Mesgari, B. (2010). *Theme-Rheme structure in children's textbooks and its relationship with reading comprehension: A functional approach*. [Master's thesis, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian]
- Mirfakhrai, M. (2014). *Dinkard ī šašom*. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies.
- Moslehi Jouybari, A. (2018). *Experiential meta function of the discourse of social activists* [Master's thesis, Alzahra University]. [In Persian]
- Rezapour, I., & Sultan Ahmadi, Z. (2014). Examining the textual meta function in intermediate and advanced Persian language teaching books based on Halliday's Functional Grammar. *The first Persian language learning conference* (pp. 225-234). Tehran: Tarbiat Modares University. [In Persian]
- Shahidi, N. (1999). *Topicalization in Persian from a functional point of view* [Master's thesis, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian]
- Shakeri, M. (2009). *Grammatical comparison of the Mazandarani dialect (Zarem-Rood region) with Middle-Western Iranian languages (Middle Persian, Parthian Pahlavi)* [Doctoral dissertation, Research Institute of Humanities and Cultural Studies]. [In Persian]
- Thompson, G. (2014). *Introduction To Functional Grammar*. London: Routledge.

Trillo, J. R. (1994). Ahm, ehm, you call it theme...? A thematic approach to spoken English. *Journal of Pragmatics*, 22, 495-509.

استناد به این مقاله: رضایی، زهرا. (۱۴۰۲). بررسی ساخت آغازگری در متون فارسی میانه از منظر فرانقش متنی رویکرد نقشگرایی هلیدی. *علم زبان*، ۱۰ (۱۸)، ۴۰-۹. doi: 10.22054/LS.2020.42456.1225

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.